

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI: HUKUKİ NİTELİĞİ, FİNANSAL ÖNEMLİLİĞİ VE DENETİMİ

Av. Arb. Dr. Eser RÜZGAR¹

Özet

Bu makalede, sürdürülebilirlik raporlamasının hukuki niteliği, finansal önemlilik kavramı ekseninde raporlama gereklilikleri ve denetim konuları ele alınmıştır. Bu kapsamda, sürdürülebilirlik raporlamasının Türk Hukukunda finansal bir rapor olup olmadığı ve eğer öyle ise buna bağlanacak hukuki sonuçların ne olacağı, raporun diğer finansal tablo ve raporlarla ilişkisi ortaya koyulmuştur. Diğer yandan, sürdürülebilirlik raporunda yer alacak kayıtların nasıl tespit edileceği finansal önemlilik ilkesi ekseninde açıklanmış ve yine aynı çerçevede denetimin çerçevesi çizilmeye gayret edilmiştir. Makale, TSRS'nin odağına aldığı finansal önemlilik prensibinin sürdürülebilirlik raporlaması ve onun denetimine etkilerini çeşitli senaryolar üzerinden değerlendirmiştir.

Ayrıca Türkiye özelinde, sürdürülebilirlik raporlamasına yönelik yasal düzenlemelerdeki boşluklar ele alınmış ve bu boşlukların giderilmesi için çeşitli öneriler sunulmuştur. Özellikle, sürdürülebilirlik raporlarının finansal tablolarla entegrasyonunun sağlanması ve denetim bakımından hukuki altyapısının güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Araştırmamızda çevresel, sosyal ve yönetim olmak üzere kurumsal üç vakıa üzerinden, sürdürülebilirlik raporlamasının finansal önemliliği, diğer finansal tablolarla etkileşimi ve denetiminin kapsamı ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Denetim, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Finansal Önemlilik, TSRS

¹ İstanbul Barosu'na kayıtlı avukat.

1. Giriş

İşletmelerin değer zincirinde yer alan paydaşların, toplum, ekonomi ve doğal çevre ile arasında ayrılmaz bir bağlantı olduğu günümüzde kabul gören bir anlayıştır.² Bu bağlantının işletme ile temas noktasını kurumsal sürdürülebilirlik kavramı oluşturmaktadır. Nitekim tanım itibarıyla kurumsal sürdürülebilirlik, uzun vadeli ve kalıcı bir değer oluşturmayı hedefleyen eylemlerin, kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda şirketlerin karar alma süreçlerine entegre edilmesini ifade eder. Bu entegrasyonun, çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) risklerinin etkin bir şekilde yönetilmesi ve bu alanlarda belirlenen yükümlülüklerin yerine getirilmesi esasına dayandığı ileri sürülmüştür.³

Anılan noktadan yola çıkarak, sürdürülebilirlik raporlaması bir şirketin ekonomik, çevresel ve sosyal bilgilerinin raporlaması olarak tanımlanabilir.⁴ Diğer bir deyişle, sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetim performanslarına dair bilgi sunmalarına olanak tanıyan, aynı zamanda onların toplum içindeki rollerini ve topluma olan katkılarını açıklamalarını sağlayan bir alan olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra, sürdürülebilirlik raporları, işletmelerin finansal olmayan faktörler çerçevesinde nasıl değer ürettiğine dair kapsamlı bir bakış sunarak bu alandaki potansiyellerinin anlaşılmasına katkı sunmaktadır.⁵

TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures), yani İklimle İlgili Finansal Beyanlar Görev Gücü, iklim değişikliğinin doğurduğu belirsizlikler sebebiyle, makul bir değerlendirme ile gelecekte ortaya çıkması muhtemel koşulları içeren senaryolar hazırlanmasını ve bu senaryolar temelinde analizler yapılmasını

2 TSRS 1, p. 2.

3 Borsa İstanbul, “Şirketler İçin İklim Raporlama Rehberi” (2022), <https://www.borsa-istanbul.com/files/iklim-raporlama-rehberi.pdf>, s. 6 vd. (Erişim Tarihi: 16.02.2025); Demirel Özdemir (2024), s. 553.

4 Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 18. Tanımın mefhumu muhalifinden sürdürülebilirlik raporlamasının sadece finansal bilgiler ile sınırlı tutulmadığı anlaşılabacaktır. Biz bu tanımı geniş anlamda sürdürülebilirlik raporlaması tanımı olarak değerlendirmiyoruz.

5 Özdemir, N. (2024). Güncel Gelişmeler Ekseninde Sürdürülebilirlik Raporlama Sürecinin ve Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının Değerlendirilmesi. Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20(2), 446.

önermektedir. Senaryolar, belirli eğilimlerin sürmesi ya da belirli koşulların gerçekleşmesi halinde geleceğin nasıl şekilleneceğini öngörmeye yönelik senaryolar olarak tanımlanır. Senaryo analizi ise, şirketin farklı senaryolar karşısındaki dayanıklılığını değerlendirmeye yardımcı olur. Bu analiz “tanımlayıcı (nitel) analiz” ve “sayısal (nicel) analiz” olmak üzere iki şekilde yapılabilir.⁶

İncelememizde öncelikle, TSRS 1 ve 2 kapsamında yapılacak raporlamanın finansal bir raporlama olup olmadığı ve bu konuda kanun boşluğu olup olmadığı ortaya koyulacaktır. Ardından üç senaryo üzerinden a) sürdürülebilirlik raporlamasında finansal önemliliğin yeri, b) sürdürülebilirlik raporlamasının diğer finansal tablo ve raporlara etkisi ve c) sürdürülebilirlik raporlamasının denetiminde finansal önemliliğin yeri sayısal (nicel) analiz yöntemiyle ortaya koyulacaktır.

Türkiye’deki ilgili literatüre bakıldığında, sürdürülebilirlik raporlarının Türk Ticaret Kanunu ekseninde finansal tablo ve rapor sayılıp sayılamayacağına, buna dair kanun boşluğu olup olmadığına, raporlama gereklilikleri ile finansal önemlilik arasındaki ilişkiye, raporlamanın diğer finansal tablo ve raporlara etkisine ve sürdürülebilirlik kavramına dahil unsurların finansal olarak değer yaratıp yaratamayacağı hususunda somut verilere dayalı olarak yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple, literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

2. Dünyada Sürdürülebilirlik Düzenlemeleri

2.1.Tarihi Temeller

Sürdürülebilirlik raporlaması, 1972 yılında Roma Kulübü’nün yayımladığı “*Büyümenin Sınırları*” adlı raporla başlamıştır. Bu raporlama, şirketlerin ekonomik, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetimle ilgili performans verilerini açıklamayı amaçlar.⁷

6 Borsa İstanbul, İklim Rehberi, s. 25.

7 KGK, Uluslararası Standartlarla Uyumlu Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının Belirlenmesi ve Yayımlanması, 2022, s. 1. [www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/T%C3%BCrkiye%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesi%20ve%20Yay%C4%B1mlanmas%C4%B1n%2016_06_2022%20-%20v2%20\(1\).pdf](http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/T%C3%BCrkiye%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesi%20ve%20Yay%C4%B1mlanmas%C4%B1n%2016_06_2022%20-%20v2%20(1).pdf) (Erişim Tarihi: 11.09.2024) (Çevrimiçi).

1987 yılında yayımlanan Brundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınmayı, mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kaynakların yönetimi, yatırımların planlanması, teknolojik yeniliklerin geliştirilmesi ve kurumsal dönüşümlerin gerçekleştirilmesini içeren bir süreç olarak açıklamıştır.⁸

1992’de BM’nin Rio Bildirgesi ile şirketlerin sürdürülebilir kalkınma konuları birçok hükümet tarafından kabul edilmiştir. 1997’de ise Küresel Raporlama Girişimi’nin sürdürülebilirlik yönergeleri yayımlanmıştır. 2001’de ayrıca BM Küresel İlkeler Sözleşmesi hayata geçmiştir.⁹

1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede ilk ciddi adım olarak öne çıkmıştır.¹⁰ Ancak Kyoto protokolü *Paris İklim Anlaşmasının* yürürlüğe girmesi ile geçerliliğini kaybetmiştir. Paris Anlaşması, günümüzde yasal olarak bağlayıcı ve küresel bir iklim anlaşması olarak kabul edilmekte, dünya genelinde sıcaklık artışını sanayileşme öncesi seviyelerin 2°C üzerinde (tercihen 1,5°C) sınırlandırmayı hedeflemektedir.. Türkiye, kendisini «gelişmekte olan ülke» olarak tanımlayarak 10 Kasım 2021 tarihinde Paris İklim Anlaşması’na taraf olmuştur.¹¹ Bu anlaşma, iklim değişikliğiyle mücadele için ülkeler arasında işbirliğini güçlendirmeyi ve sürdürülebilir bir gelecek için ortak sorumluluklar üstlenmeyi amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği, 11 Aralık 2019’da açıkladığı Avrupa Yeşil Mütahakati ile 2050 yılına kadar dünyanın ilk karbon nötr kıtası olmayı planladığını duyurmuştur. Bu hedefle, iklim değişikliği konusunda lider olmayı ve küresel ölçekte fark yaratmayı amaçlamış. Bu doğ-

8 <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi). Brundtland Raporu, p. 27. Ayrıca bakınız: Okuyucu (2023), s. 54.

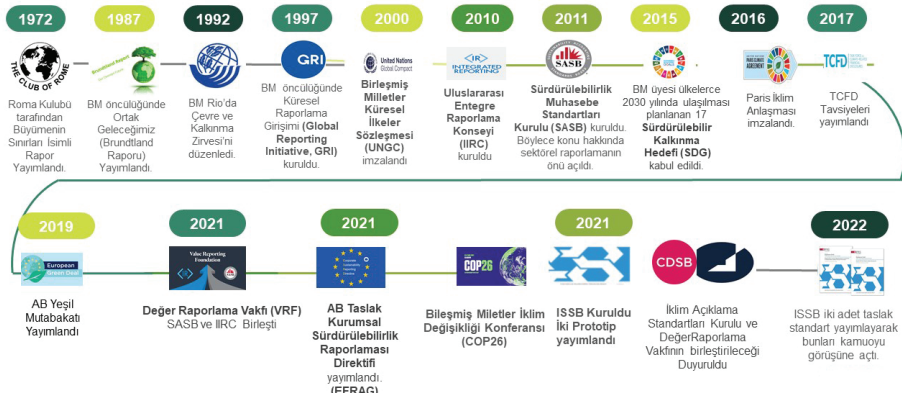
9 Tarihsel gelişim ve ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

10 Böylece eşik değerleri aşan şirketler, aştıkları emisyon kısmını karşılayacak karbon sertifikalarını bu sisteme katılan diğer firmalardan satın almakta ve böylelikle şirketlerin eşik değerlerin altında kalınmasını sağlayacak bir teşvik mekanizması kurulmaktadır.
https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/kyoto_protokol.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

11 <https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34> (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

rultuda, büyüme stratejisini değiştirme kararı almış ve politikalarını iklim odaklı şekilde yeniden düzenleyeceğini açıklamış. Yeşil Mutabakat, düşük karbonlu bir ekonomi ve sürdürülebilir bir gelecek için kapsamlı bir yol haritası sunuyor.¹²

Önemli Düzenlemeler ve Raporlama Çerçevesine İlişkin Tarihsel Gelişim

Tablo 1: Sürdürülebilirliğin Tarihi Gelişimi¹³

Birleşmiş Milletler, sürdürülebilir kalkınma için 17 temel amaç belirlemiştir. Bu hedefler, küresel düzeyde ekonomik, sosyal ve çevresel dengeyi sağlamak için rehber niteliği taşımaktadır

¹² <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/avrupa-yesil-mutabakati> (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi). Ayrıca Avrupa Komisyonu, AB'nin iklim, enerji, arazi kullanımı, ulaşım ve vergilendirme politikalarının 2030 yılına kadar 1990 seviyelerine göre %55 oranında emisyon azaltımını hedefleyecek şekilde revize edilmesi amacıyla hazırlanan 'Fit for 55' mevzuat paketini 14 Temmuz 2021'de yayımlamıştır.

¹³ www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/Soru_ve_Cevaplarla_Surdurulebilirlik_Raporlamasi_30_05_2023-.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

Tablo 2: BM Sürdürülebilirlik Kalkınma Amaçları¹⁴

2.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi (Corporate Sustainability Due Diligence Directive: CSDDD)¹⁵

CSDDD, şirketlerin değer zincirlerinde iklim yönetimini ön plana çıkaran ve kurumsal yönetim kurallarını sürdürülebilirlik temelli yeniden şekillendiren bir düzenleme olarak öne çıkıyor. AB üyesi ya da dışındaki şirketleri kapsayarak, değer zincirinde etkili olan kritik alanları bütüncül bir yaklaşımla ele alıyor.

CSDDD kapsamındaki şirketler, iş modellerini ve stratejilerini sürdürülebilir ekonomiyle uyumlu hale getirmek ve küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlandırmayı hedefleyen Paris Anlaşması'na uygun bir geçiş planı sunmak zorunda. Bu geçiş planı, şirketlerin CSDDD yükümlülüklerini CDP aracılığıyla açıklayıp şeffaf bir şekilde ifşa etmeleriyle ortaya konuluyor.¹⁶ Değer zincirine dair verilerin CDP üzerinden ifşa edilmesi, bu şirketlerle iş yapmak isteyen firmalara,

14 <https://www.kureselamaclar.org/> (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

15 Directive (EU) 2024/1760 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on corporate sustainability due diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 and Regulation (EU) 2023/2859 Text with EEA relevance. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1760> (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

16 CDP Technical Note: Reporting on Climate Transition Plans: cdn.cdp.net/cdp-production/cms/guidance_docs/pdfs/000/003/101/original/CDP_technical_note_-_Climate_transition_plans.pdf?1643994309 (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

sürdürülebilirlik açısından bir değerlendirme yapma olanağı tanır. 25 Temmuz 2024 itibarıyla CSDDD yürürlüğe girmiştir.

Direktif, 27. maddesiyle üye devletlere, yükümlülük ihlalleri durumunda şirketlerin küresel cirolarının en az %5'i oranında idari para cezası uygulanmasını ulusal hukuklarında düzenleme talimatı veriyor. Direktifin 29. maddesiyle düzenlenen hukuki sorumluluğun, haksız fiilin özel bir türü olarak ele alındığını belirtmek gerekir. Bu kapsamda, şirketlerin iklimden kaynaklanan zararlarla ilgili sorumluluğu ve tazminat hakkı, çevresel etkiler çerçevesinde özgün bir boyut kazanıyor.

2.3.Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (Corporate Sustainability Reporting Directive: CSRD)

CSDD ve diğer düzenlemelerde yer alan iklim yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğini değerlendirebilmek için raporlama şarttır. Bu bağlamda, zaman içinde birçok farklı raporlama yöntemi geliştirilmiş. Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (ESRS), CSRD kapsamında raporlama yapan şirketlerin sürdürülebilirlik beyanlarını belirli kavram ve ilkelerle uyumlu hale getirmelerini zorunlu kılan bir standartlar bütünü olarak öne çıkıyor.

2.4.Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) (CBAM)

AB, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması ile yeşil dönüşüm maliyetlerinin kendi şirketlerine getirebileceği rekabet dezavantajını engellemeyi hedefliyor. Aynı zamanda, Paris İklim Anlaşması doğrultusunda belirlenen hedefleri ilerletmek ve sanayisini bu çerçevede dönüştürmek amacı güdüyor.¹⁷

2.5.Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)

AB, 2003 yılında kabul ettiği bir direktif ile emisyon ticaret sistemini kurmuş. Bu sistemle enerji, sanayi ve havacılık sektörlerindeki sera gazı emisyonlarını belirlenen bir üst sınır dahilinde sınırlayarak azaltmayı hedeflemiş.¹⁸ Bu sistem çerçevesinde oluş-

17 www.taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

18 Directive 2003/87/EC Of The European Parliament And Of The Council, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003L0087-20230605>

turulan emisyon birimlerine EUAs¹⁹ denilmektedir ve şirketler, bu EUAs'leri satın alabilir ve satabilir, birbirleriyle ticaretini yapabilirler. Örneğin, bir enerji üretim şirketi, AB'nin belirlediği sera gazı salınım limitlerini aşan bir üretim gerçekleştiriyorsa, mevzuat gereği bu aşımına denk gelen EUAs miktarını satın almak zorundadır. Bunun aksine, rüzgar enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapan bir şirket, emisyonlarını belirlenen sınırların altına indirerek elinde fazla EUAs biriktirebilir. Bu fazla birimleri, piyasada fiyatı yükseldiğinde karbon emisyonlarını azaltma konusunda zorlanan başka şirketlere satarak gelir elde edebilir. Başlangıçta yalnızca sınırlı sektörlerle uygulamaya konulan ETS, zamanla genişleyerek daha fazla sektör ve mekanizmayı kapsayacak şekilde SKDM'ye dönüşmüştür. Bu süreç, emisyon izinlerinin ticaretini karbon azaltımıyla ekonomik bir fırsata dönüştürmüştür.

AB, Yeşil Mutabakat hedefleri doğrultusunda 2023 yılında karbon planını yeniden düzenleyerek, 2030 yılına kadar 1990 seviyelerine kıyasla sera gazı emisyonlarında %55'lik bir azalma sağlamayı ve 2050'ye kadar net sıfır emisyonu ulaşmayı amaçlamıştır. Bu düzenleme ile *Fit for 55* girişimini daha etkili kılacak kapsamlı bir strateji oluşturulmuştur. Belirlenen stratejiye göre, 2034 yılından itibaren SKDM dahilindeki sektörlerle yönelik ücretsiz karbon tahsisatları tamamen kaldırılacaktır. Bu adım, sektörlerin karbon emisyonlarını azaltmaya yönelik daha güçlü önlemler almasını ve dönüşüm süreçlerini hızlandırmasını teşvik etmeyi hedeflemektedir.²⁰

3. Sürdürülebilirlik Raporlaması²¹

3.1.Sürdürülebilirlik Raporlamasına Neden İhtiyaç Duyulmuştur? -

İşletmeler ile toplum, ekonomi ve doğal çevre arasında ayrılmaz

19 "Her bir tahsisat, sistemdeki operatörlere (ETS'ye tabi şirketlere) bir ton CO₂ eş-değerinin küresel ısınma potansiyeline denk gelen sera gazı salma hakkı vermektedir." Ayrıca bakınız: <https://ticaret.gov.tr/data/64f5ba7713b8769d98615d86/AB%20ETS%20Bilgi%20Notu-23.08.2023.pdf> (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

20 Ücretsiz tahsisatların yıllar itibarıyla azaltım oranları: 2026: 2.5%, 2027: 5%, 2028: 10%, 2029: 22.5%, 2030: 48.5%, 2031: 61%, 2032: 73.5%, 2033: 86%, 2034: 100%.

21 Ayrıca bakınız: Rüzgar, E. (2024). Anonim Şirketler Hukukunda Finansal Tablo ve Raporların Denetimi, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul; Rüzgar, E. (2024), Sürdürülebilirliğin Yeni Hukuku, Çimento İşveren Dergisi, C. 38, S:5, s. 68-92.

bir bağlantı bulunmaktadır.²² Bu bağlantı işletmelerde raporlama ile somutlaşmaktadır. Nitekim finansal raporlamalar, bir şirketin geçmişe dönük mali verilerinin anlamını, nasıl oluştuğunu ve sunulduğunu ortaya koymaktadır. Günümüzde geleneksek finansal raporlamanın sağladığı verilerin, şirketin toplam değer zincirini veya faaliyetlerinin tamamını ortaya koymakta yetersiz kaldığına dair görüşler ileri sürülmektedir. Bunun nedeninin, ölçüm faaliyetlerinin yalnızca doğrudan finansal verilerle sınırlı kalınması olduğu ifade edilmiştir.²³ Bu durumun, bir işletmenin faaliyetlerini daha geniş ve bütünsel bir perspektiften inceleme ihtiyacına yönelik çalışmalarını ortaya çıkardığı ileri sürülmüştür.²⁴

Neoklasik ekonomi teorileri, işletmeleri kapalı bir sistem olarak görüp yalnızca kâr maksimizasyonunu hedeflediğini varsayarken,²⁵ modern yaklaşımlar, işletmeleri çevresindeki paydaşlarla etkileşim içinde olan bir bütün olarak ele alırlar. Bu anlayışın sosyal sorumluluk muhasebesi ve sürdürülebilirlik muhasebesi gibi, sadece finansal etkileri olmayan bilgelere ilişkin muhasebe sistemlerinin gelişmesini sağlamış olabileceği kanaatindeyiz.

3.2.Raporlama Standartları

Türkiye'nin kabul ettiği sürdürülebilirliğe yönelik olarak uluslararası standartlar IFRS çatısı altındaki ISSB tarafından yayımlanmış finansal bilgilerin açıklanması ve iklim ile ilgili açıklamalardır. ISSB S1 (TSRS 1) "*Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler*"²⁶ ve ISSB S2 (TSRS 2) "*İklimle İlgili Açıklamalar*" olarak yayımlanmıştır. ISSB S1, sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilere yönelik genel düzenlemeler getirirken, ISSB S2 ise sürdürülebilirlik kapsamında iklim konusunu ele almıştır. ISSB S1'in temel amacı, pay sahipleri, yönetim kurulları, yatırımcılar ve diğer ilgililerin, şirketlerin kurumsal de-

22 TSRS 1, p. 2.

23 Yücenurşen, (2021), s. 81.

24 Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 1.

25 Ayrıntılı bilgi için bakınız: Bénicourt ve Guerrien (2017).

26 <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards-issb/english/2023/issued/part-a/issb-2023-a-ifrs-s1-general-requirements-for-disclosure-of-sustainability-related-financial-information.pdf> (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

ğerlerini daha doğru bir şekilde değerlendirebilmesi için sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerin tutarlı, eksiksiz, karşılaştırılabilir ve doğrulanabilir şekilde sunulmasını sağlamaktır.²⁷ ISSB S2'nin amacı, işletmelerin iklim değişikliğiyle ilgili karşılaştıkları risk ve fırsatları açıkça raporlamasını zorunlu hale getirmektir. Bu düzenlemenin temel hedefi, finansal tablo ve rapor kullanıcılarının, söz konusu risk ve fırsatların işletme üzerindeki etkilerini daha net bir şekilde değerlendirmesine olanak sağlamaktır. Aynı zamanda, işletmenin kaynak kullanımının, faaliyetlerinin ve sonuçlarının, iklimle ilgili kritik risklere ve fırsatlara nasıl yanıt verdiğini ve şirketin bu koşullara uyum sağlama kapasitesini ortaya koymayı amaçlamaktadır.²⁸ Aynı standartlar, TSFR 1 ve TSFR 2 adı altında 29.12.2023 tarih ve 34414 sayılı 1. mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak Türk Hukukuna da girmiştir.

02.06.2022 tarihli 7408 Sayılı Kanun'un 9. maddesiyle TTK m. 88'e altıncı fıkra eklenmiştir. Bu fıkraya dayanarak KGK (Kamu Gözetimi Kurumu), sürdürülebilirlik ile ilgili standartları yayımlama yetkisine kavuşmuştur. Anılan yetkiye dayanılarak 29/12/2023 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmış karar uyarınca, zorunlu sürdürülebilirlik raporlaması yapması gereken işletmeler belirlenmiştir.²⁹

3.3.Sürdürülebilirlik Raporu Finansal Rapor Mudur?

Sürdürülebilirlik raporlamasının işletmeye ilişkin finansal olarak anlam ifade eden ve etmeyen unsurları birlikte içine aldığı ifade etmiştik. Bu noktada, sürdürülebilirlik raporlamasının nasıl sınıflandırılacağına dair bir soru ile karşılaşılmaktadır.

Bu konuda cevap verilecek ilk soru, sürdürülebilirlik raporlarının muhatabının kim olduğudur. TSRS 1'e göre genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcılarının işletmeye kaynak sağlama kararı verirken kararlarını etkileyebilecek sürdürülebilirlikle ilgili

27 IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information, s. 6.

28 IFRS S2 Climate-related Disclosures, s. 5.

29 www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/12/20231229M1-10.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

risk ve fırsatların açıklaması zorunludur.³⁰ Genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcılarının kim olduğu ise TMS 1’de açıklanmıştır.³¹ Buna göre, işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarında pay sahibi, alacaklı veya potansiyel yatırımcı gibi kimselerin işletmeye yatırım yapma, sermaye taahhüt etme veya borç verme gibi finansal kararlarını etkileyecek sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatların açıklanması zorunlu tutulmuştur.

Diğer bir soru, genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcılarının sürdürülebilirlik raporunu ne amaçla kullanacağıdır. Burada da TSRS 1’de genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcılarının “işletmeye kaynak sağlama kararı verirken” sürdürülebilirlik raporundan faydalanmasının amaçlandığını gözlemliyoruz.³²

Başka bir soru ise sürdürülebilirlik raporlarının muhataplarına ne türde ve kapsamda bilgi sunduğudur. TSRS 1’e göre: “bir işletmenin kısa, orta veya uzun vadede nakit akışlarını, finansmana erişimini veya sermaye maliyetini etkilemesi makul ölçüde beklenebilecek sürdürülebilirlikle ilgili tüm risk ve fırsatlara ilişkin bilgileri açıklamasını zorunlu kılar”.³³ Gözlemlendiği üzere, TSRS anlamında raporlaması zorunlu kılınan hususlar, işletmeyi finansal olarak makul ölçüde etkileyecek hususlardır. Bunun dışında kalan sürdürülebilirlik ile ilgili unsurların TSRS uyarınca raporlanması ise zorunlu tutulmamıştır. İşletmelerin finansal etkiyi haiz olmayan sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatları ihtiyari olarak raporlamasına engel bir durumun olmadığını ayrıca ifade edelim.

TSRS 1’e göre sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarından anlaşılması gereken şey, “işletmenin gelecekteki finansal yeterliliğini etkilemesi makul ölçüde beklenebilecek sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatlar” olarak ifade edilmiştir.³⁴ Nitekim, işletmenin gelecekteki

30 TSRS 1, p. 1.

31 TMS 1, p. 7: “Mevcut ve potansiyel yatırımcılar, borç verenler ve kredi veren diğer tarafların birçoğu, raporlayan işletmelerden kendilerine doğrudan bilgi vermelerini talep edemez ve ihtiyaç duydukları finansal bilgilerin çoğu için genel amaçlı finansal tablolara güvenmek zorundadır. Bu nedenle, söz konusu taraflar, genel amaçlı finansal tabloların sunulduğu asli kullanıcılarıdır.”

32 TSRS 1, p. 1.

33 TSRS 1, p. 3.

34 TSRS 1, p. 3

finansal yeterliliğini makul ölçüde etkilemeyecek sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatlar TSRS 1 kapsamı dışında bırakılmıştır.³⁵

Sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatların, işletmenin finansal planlamasına nasıl entegre edildiği değerlendirilerek, bu unsurların kısa, orta ve uzun vadede şirketin finansal durumu, performansı ve nakit akışları üzerindeki olası etkilerinin açıklanması gerektiği TSRS 1'in geneline şamildir ve farklı noktalarda ifade edilmiştir.³⁶

Özetle, TSRS 1 başlığının finansal bilgilerin açıklanmasına dair vurgusu, raporlama muhatabının genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcıları olması, bu kimselere finansal kararlarında yardımcı olması için raporun sunuluyor olması, işletmelerin finansal yeterliliğini etkilemesi makul ölçüde beklenebilecek sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarını raporluyor olması ve bunun dışındaki hususların açıkça kapsam dışında bırakılması nedeniyle, TSRS'ye uygun olarak yapılan sürdürülebilirlik raporlamasının finansal bir raporlama olduğunu değerlendiriyoruz.

3.4. Finansal Raporlara İlişkin Türk Ticaret Kanunun Benimsediği Sistem

Sürdürülebilirlik raporlamasının finansal bir rapor olup olmadığının tespiti, yönetim kurulunun görevleri (TTK m. 375), bağımsız denetimin kapsamı (TTK m. 397, 398 ve 400), genel kurulun devredilmez görev ve yetkileri (TTK m. 407), yönetim kurulunun denetçiye belge ibrazı yükümü ve denetçinin bilgi alma hakkı (TTK m. 401), pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı (TTK m. 437), özel denetim talebi (TTK m. 438), genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü (TTK m. 447, 448), yönetim kurulunun sorumluluğu (TTK m. 549, 550 ve 553), genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü (TTK m. 447, 448) ve denetçinin sorumluluğu (TTK m. 553) gibi pek çok konuyu doğrudan ilgilendirmektedir. Zira yukarıda sayılan hakların kullanılması veya sorumlulukların doğması ile finansal tablo ve raporların içeriği arasında doğrudan bağlantı mevcuttur.

³⁵ TSRS 1, p. 6.

³⁶ TSRS 1, p. 2, 15(b), 29(d), 30(b), 31, 34(b), 35(c)-(d).

TTK'da finansal tabloların çerçevesi iki hükümle çizilmiştir. Bunlardan ilki, açılış bilançosu, yılsonu finansal tabloları düzenleme yükümü madde başlıklı TTK m. 68/f. 3'tür. Bu hükümde asgari finansal tablolar, bilanço ve gelir tablosu olarak sayılmıştır. Sürdürülebilirlik raporlaması bu gruba dahil değildir. İkinci hüküm ise anonim şirketlerin finansal tabloları ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu / hazırlama yükümü kenar başlıklı TTK m. 514'tür. Anılan hükme göre: «Yönetim kurulu, geçmiş hesap dönemine ait, Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülmüş bulunan finansal tablolarını, eklerini ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu, bilanço gününü izleyen hesap döneminin ilk üç ayı içinde hazırlar ve genel kurula sunar.»

TTK m. 68/f. 3 ve TTK m. 514'te sadece finansal tablolardan söz edilmektedir ve fakat finansal rapor ifadesinden kanunun hiçbir maddesinde söz edilmemektedir. Dolayısıyla, TTK'da finansal tablo ve finansla rapor ayrımının açıkça yapılmadığı sonucuna varabiliriz. Buna karşın, TTK m. 516'da dolaylı da olsa finansal raporun varlığından söz etmiştir. Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu madde başlıklı TTK m. 516/f. 1'e göre: "Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, şirketin, o yıla ait faaliyetlerinin akışı ile her yönüyle finansal durumunu, doğru, eksiksiz, dolambaçsız, gerçeğe uygun ve dürüst bir şekilde yansıtır." Yine Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmeliğin finansal durum başlıklı 12. maddesi uyarınca: "(1) Yıllık faaliyet raporunun finansal durum bölümünde aşağıda belirtilen hususların yer alması zorunludur: a) Finansal duruma ve faaliyet sonuçlarına ilişkin yönetim organının analizi ve değerlendirmesi, planlanan faaliyetlerin gerçekleşme derecesi, belirlenen stratejik hedefler karşısında şirketin durumu, b) Geçmiş yıllarla karşılaştırmalı olarak şirketin yıl içindeki satışları, verimliliği, gelir oluşturma kapasitesi, kârlılığı ve borç/öz kaynak oranı ile şirket faaliyetlerinin sonuçları hakkında fikir verecek diğer hususlara ilişkin bilgiler ve ileriye dönük beklentiler, c) Şirketin sermayesinin karşılıksız kalıp kalmadığına veya borca batık olup olmadığına ilişkin tespit ve yönetim organı değerlendirmeleri, ç) Varsa şirketin finansal yapısını iyileştirmek için alınması düşünülen önlemler, d) Kâr payı dağıtım politikasına ilişkin bilgiler

ve kâr dağıtımı yapılmayacaksa gerekçesi ile dağıtılmayan kârın nasıl kullanılacağına ilişkin öneri". Aynı yönetmeliğin muhtelif hükümlerinde de yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunda yer alması gereken finansal bilgilerin neler olduğu ortaya koyulmuştur.³⁷

Yukarıda anılan ifadelerin, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun finansal bir rapor olduğunu ortaya koyduğunu değerlendirmekteyiz. Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun finansal bir rapor olduğunun diğer bir işareti, TTK m. 397/f. 1³⁸ ve 398/f. 1³⁹ uyarınca anılan raporun bağımsız denetim kapsamına dahil olmasıdır. Hukukumuzdan farklı olarak Alman Ticaret Kanununda finansal olan ve olmayan rapor ayrımı daha net yapılmıştır.⁴⁰ Tüm bu anlatımlar çerçevesinde, kanunen finansal tabloları veya buna ilişkin finansal verileri içeren – *yönetim kurulu yıllık faaliyet raporu gibi*- raporların "finansal rapor" olarak sınıflandırıldığını gözlemliyoruz. Bu tespit, kanunun sistematliğini anlamak ve sürdürülebilirlik raporlamasını doğru sınıflandırmak bakımından önemlidir. Sonuç olarak, TFRS esaslı finansal raporlama ile TSRS esaslı sürdürülebilirlik raporları bir bütün olarak değerlendirmek gerektiğini düşünüyoruz.

37 Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik m. 4/f. 3, m. 7/f. 1 (d), m. 8/f. 1 (c), m. 9, m. 11/f. 1 (a) - (c) - (e) - (h), m. 12

38 "... *yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtır yansıtmadığı da denetim kapsamının içindedir.*"

39 "*Şirketin ve topluluğun finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimi; envanterin, muhasebenin ve Türkiye Denetim Standartlarının öngördüğü ölçüde iç denetimin, bu Bölüm hükümleri anlamında 378 inci madde uyarınca verilen raporların ve 397'nci maddenin birinci fıkrası çerçevesinde yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimidir....*"

40 Alman Hukuku bakımından finansal tablo ve rapor ayrımı için ayrıca bakınız: (Handelsgesetzbuch) HGB § 289 (Yönetim Raporu – Management Report) uyarınca, şirketler finansal tabloları ile uyumlu olarak şirket faaliyetine dair bilgi sağlarlar. Bu raporlama bir finansal raporlamadır. HGB § 289b (Finansal Olmayan Beyanlar Hazırlama Yükümlülüğü) ise finansal bilgiler haricinde bazı şirketler için getirilen ek bir beyan yükümlülüğü niteliğindedir. Bu raporlama ise finansal olmayan bir raporlamadır. Konsolide tablolar ve raporlar için ayrıca bakınız: HGB § 290 vd. ve § 325 vd.

3.5.Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Kanuni Boşluk

İncelememizde TTK'nın benimsediği sistemde, finansal tabloları veya buna ilişkin finansal verileri içinde barındıran raporların finansal rapor olarak sınıflandığını dile getirmiştik. Yine yukarıda TSRS'ye uygun olarak yapılan sürdürülebilirlik raporlamasının finansal tabloda yer alması gereken işletmenin kısa, orta ve uzun vadedeki nakit akışı gibi verileri içermesi gerekmesi nedeniyle finansal bir raporlama olarak sınıflandırılması gerektiğini ifade etmiştik.

Bu noktada, kanunen finansal raporlama olan, içerisinde bağımsız denetim kapsamında bilgileri barındıran sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin kanuni düzenlemelerin var olup olmadığı veya yerindeliği gündeme gelmektedir.

Öncelikli olarak TTK'da sürdürülebilirlik raporuna ve onun içeriğine ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. Diğer yandan, finansal tablolara ilişkin TTK m. 68/f. 3 ve TTK m. 514'te de sürdürülebilirlik raporuna ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. TTK m. 514 delaleti ile TMS 1'e bakıldığında, sürdürülebilirlik raporlarına ilişkin finansal tablo ve verilere ilişkin herhangi bir özel düzenleme olmadığı görülmektedir. Halbuki finansal bir raporlama türü olduğunu ileri sürdüğümüz sürdürülebilirlik raporlamasının neleri kapsaması gerektiğine ilişkin TTK m. 516 benzeri bir hükmün TTK'da bulunması gerektiğini değerlendiriyoruz. Kanunlaşmasını gerekli gördüğümüz bu hükümde, sürdürülebilirlik raporlamasının içinde yer alması gereken finansal ve finansal olmayan bilgilerin neler olduğu yol gösterici olarak zikredilmeli; ayrıca raporda açıklanan finansal bilgilerin denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtip yansıtmadığı hususunda bağımsız denetime ilişkin maddelere gönderme yapılmalıdır.

TTK'ya eklenmesini önerdiğimiz hükümle birlikte, TMS 1'de belirtilen "Tam bir finansal tablolar seti"⁴¹ başlıklı bölüme de sürdürülebilirlik ile ilgili finansal tabloları ifade eden ek bir finansal tablo hükmü koyulmasının gerekli olduğunu değerlendiriyoruz.

41 TMS 1, p. 10.

TTK ve TMS 1’de yapılmasını önerdiğimiz değişiklikler ile sürdürülebilirlik raporlamasının finansal rapor karakterinin ve raporun içerdiği finansal bilgilerin bağımsız denetim kapsamına gireceği hususlarının hükme bağlanacağı kanaatindeyiz. Tıpkı yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu gibi sürdürülebilirlik raporu da finansal olmayan bilgileri içerebilir. Ancak sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarına ilişkin önemli etki yaratan finansal bilgilerin ifşasının TSRS çerçevesinde zorunlu tutulduğu ve bu finansal bilgilerin / tabloların denetiminin GDS 3000 çerçevesinde yapılacağı hususlarının kanuni şekilde hükme bağlanmasının yasal bir zorunluluk olduğunu değerlendiriyoruz.

Bir diğer kanun boşluğu da raporlamanın yapılması ve sunulmasına dair kanuni yükümlülükler ile ilgilidir. İbrahim yükümü ve bilgi alma hakkı başlıklı TTK m. 401 uyarınca: «(1) Şirketin yönetim kurulu, finansal tabloları ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu düzenlettirip onaylayarak, gecikmeksizin, denetçiye verir.» Meri hukukumuzda sürdürülebilirlik raporunun finansal bir rapor sayılmaması nedeniyle, yönetim kurulunun raporu hazırlayıp denetçiye vermesi bir kanuni yükümlülük değildir.

Denetimden geçirilen sürdürülebilirlik raporunun genel kurula sunulması gereken belgelerden olup olmadığı tartışılması gereken başka bir konudur. Denetim raporu başlıklı TTK m. 402 uyarınca: «(7) Denetçi, raporunu imzalar ve yönetim kuruluna sunar.» Anılan rapor, yönetim kurulu tarafından genel kurula sunulması gereken belgeler arasında değildir. Nitekim TTK m. 514 uyarınca: «Yönetim kurulu, geçmiş hesap dönemine ait, Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülmüş bulunan finansal tablolarını, eklerini ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu, bilanço gününü izleyen hesap döneminin ilk üç ayı içinde hazırlar ve genel kurula sunar.» Ne TTK’da ne de standartlarda sürdürülebilirlik raporunun finansal tablo ve/veya rapor karakterine ilişkin bir hüküm bulunmaktadır.

3.6.Sürdürülebilirlik Raporlamasında Finansal Önemlilik

İşletmeler sürdürülebilirliğe ilişkin risk ve fırsatları TSRS 1 kapsamında raporlarken, işletmenin finansal durumunu makul ölçüde etkileyecek bilgileri raporlanması gerektiği ve bu bilgilerin önemli bilgi kabul edildiğini ifade etmiştik. Yasal olarak raporlan-

ması açıkça emredilen noktalar ile işletme özelinde önemli finansal noktaların neler olduğuna dair kesin bir liste mevcut değildir. Örneğin, yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunda bulunması gereken zorunlu unsurlar TTK m. 516 hükmünde ve ilgili yönetmelikte detaylı şekilde düzenlenmiştir. Sürdürülebilirlik raporu konusunda benzer bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilirlik raporunun barındırması gereken unsurların tespitinde sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarının belirlenmesi ile finansal önemlilik kavramlarının rehber olarak kullanılabileceğini değerlendiriyoruz. Nitekim TSRS 2'nin sektörel uygulama rehberinde gösterilen raporlama sunumları birer "öneri" niteliğindedir.⁴²

De lege ferenda, sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin TTK m. 516 benzeri bir hükmün bulunması gereği ve TTK'daki denetim ilişkin hükümlerle bağlantı kurulmasının önemine dikkat çekelim. Yukarıda anılan kanuni düzenleme olmadığı için, her bir işletmenin kendine özgü şartları içinde sürdürülebilirlik ile ilgili risk ve fırsatları belirlemesi ve bunlar arasında finansal önemlilik kriterine uygun olanları raporlaması gerektiği sonucuna ulaşıyoruz. Bu noktada finansal önemliliğin işletmeler için ne ifade ettiğinin ortaya koyulması gerekmektedir.

TSRS 1'de önemli bilgi tanımlanmıştır. Buna göre: "...bilginin verilmemesinin, yanlış verilmesinin veya gizlenmesinin; genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcılarının, finansal tablolar ile sürdürülebilirlikle ilgili finansal açıklamaları içeren ve belirli bir raporlayan işletme hakkında bilgi sağlayan bu raporlara dayanarak verecekleri kararları etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa önemlidir."⁴³ Anılan kararın işletmeye kaynak sağlanması (borç verilmesi veya özsermaye taahhüt edilmesi vs.) olduğu ayrıca belirtilmiştir.⁴⁴ Ayrıca rapor kullanıcılarının özellikleri ile işletme-

42 TSRS 2, Sektör Bazlı Rehberlik, s. 1: "Bu Cilt, belirli iş modelleri, faaliyetleri veya bir sektörde katılımı karakterize eden diğer ortak özelliklerle ilişkili iklimle ilgili riskler ve fırsatlar hakkındaki bilgileri belirleme, ölçme ve açıklamanın muhtemel yollarını önermektedir. Sektör bazlı bu rehber, Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB) tarafından idame ettirilen Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB) Standartlarından türetilmiştir. SASB Standartlarında kullanılan metrik kodlar, referans kolaylığı için dâhil edilmiştir."

43 TSRS 1, p. 17 ve B13.

44 TSRS 1, p. B14.

nin kendi koşullarının göz önünde bulundurulmasının önemlilik tespitinde göz önüne alınması gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁵ Yukarıda anılan önemlilik tarifi TMS 1'deki finansal tablolara ilişkin önemlilik kriterleri ile de örtüştüğünü görüyoruz.⁴⁶

Genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcılarının kararlarını etkilemesi makul ölçüde beklenen bilgilerin nasıl tespit edileceği TSRS 1 p. B19 ila B28 arasında düzenlenmiştir. Buna göre, önemli bilgilerin belirlenmesi işletmeye özgüdür ve herhangi bir eşik değere bağlı değildir.⁴⁷ Dolayısıyla her bir işletmeye aynen uygulanabilecek tek bir reçetenin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Önemlilik değerlendirilirken, işletmenin nakit akışlarına, sermaye maliyetine ve finansmana erişimine etkisi, nicel ve nitel faktörler, risk ve fırsatların işletmeye etkisinin büyüklüğü ve niteliği, belirsiz ancak potansiyel etkisi büyük olaylara ilişkin bilgiler ve tedarik zinciri gibi risklerin toplulaştırılmış etkileri değerlendirilmelidir.

4. Senaryo Analizi

Aşağıda sürdürülebilirlik raporlamasının temelini oluşturan çevresel, sosyal ve yönetim konularına ilişkin üç senaryo örneği üzerinden, sürdürülebilirlik raporlamasında finansal önemlilik ile raporun diğer finansal tablo ve raporlar ile bağlantısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Senaryoda belirtilen miktar ve para ölçütleri kurgusaldır.

4.1. Senaryo – 1 (Çevresel Faktörler)

Çevresel	Karbon Emisyonları ve İklim Etkisi	Toplam Sera Gazı Emisyonları	Yıllık olarak raporlanan Kapsam 1,2 ve 3 emisyonları

Sektör: Elektrik Üretimi (Kömür ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları)

45 TSRS 1, p. B16.

46 TMS 1, p. 7.

47 TMS 1, B19.

Senaryo: Şirket, kömür bazlı elektrik üretiminden kaynaklanan yıllık 500.000 ton CO₂ emisyonuna sahiptir. Ancak, 2025 yılı itibarıyla %30 yenilenebilir enerjiye geçiş yapmayı planlamaktadır.

Mevcut karbon emisyonları	: 500.000 ton CO ₂
Planlanan karbon azaltımı	: %30 (150.000 ton CO ₂ düşüş)
Karbon vergisi	: 50 €/ton
Devletin sağladığı yeşil teşvik	: 100 €/ton azaltılan CO ₂

Olası Finansal Etkiler:

Gelir Etkisi: 150.000 ton CO₂ azaltımı sayesinde toplam 15 milyon € (150.000 ton × 100 €) devlet teşviki kazanılabilir.

Gider Etkisi: Karbon vergisi 500.000 ton için 25 milyon € (500.000 ton × 50 €) iken, 150.000 tonluk düşüşle yeni vergi maliyeti 17,5 milyon € (350.000 ton × 50 €) seviyesine gerileyebilir.

Nakit Akışı Etkisi: 100 milyon €'luk yenilenebilir enerji yatırımı ve bu yatırımın yıllık amortismanı nakit akışını negatif yönde etkileyebilirken; yıllık gelirin artması nakit akışına pozitif etki yapabilir.

4.2.Senaryo -2 (Sosyal Faktörler)

Sosyal	Çalışan Memnuniyeti ve Bağlılığı	Çalışan Turnover Oranı	Her yıl işten ayrılan çalışanların yüzdesi
--------	----------------------------------	------------------------	--

Sektör: Yazılım ve Bilişim

Senaryo: Şirketin çalışan turnover oranı (çalışan ayrılma oranı) %25 olup, bu oran sektör ortalamasının üzerindedir. Şirket, çalışan bağlılığını artırarak turnover oranını %15'e düşürmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla çalışan refahı artırıcı uygulamalar, ek eğitim programları ve esnek çalışma düzenlemeleri devreye alınacaktır.

Mevcut çalışan sayısı	: 500 kişi
-----------------------	------------

Mevcut çalışan turnover oranı : %25 (125 kişi ayrılıyor, her yıl yenileri işe alınıyor)

Hedeflenen turnover oranı : %15 (75 kişi ayrılacak, 50 kişi şirket bünyesinde kalacak)

İşe alım ve eğitim maliyeti : 8.000 €/çalışan

Bağlılık artırıcı yatırım : 500.000 €

Beklenen üretkenlik artışı : %5 yıllık gelir artışı

Olası Finansal Etkiler:

Gelir Etkisi: Turnover oranının düşmesiyle birlikte üretkenlik artışıyla şirketin yıllık geliri 2 milyon € artabilir.

Gider Etkisi: İşe alım ve eğitim maliyetleri başlangıçta 1 milyon € iken, turnover düşüşü ile 600.000 €'ye gerileyebilir.

Nakit Akışı Etkisi: Çalışan bağlılığını artırıcı önlemler için yapılacak 500.000 € yatırım nakit akışını negatif yönde etkileyebilir; yıllık gelirin artması nakit akışına pozitif etki yapabilir.

4.3.Senaryo -3 (Yönetişim Faktörleri)

Yönetişim	Yönetici Hesap Verebilirliği	ESG Bağlantılı Prim / Ödemeler	ESG performansı ile bağlantılı yönetim kurulu ödemeleri

Sektör: Üretim ve Endüstri

Senaryo: Şirketin yönetim kurulu üyeleri şu an ESG hedefleriyle doğrudan bağlantılı bir prim sistemine tabi değil. Şirket, ESG performansını teşvik etmek amacıyla yönetim kurulu primlerinin %30'unu ESG hedeflerine bağlamayı hedeflemektedir.

Mevcut ESG bağlantılı prim oranı : %0

Hedeflenen ESG bağlantılı prim oranı : %30

Yönetim kurulu toplam yıllık prim bütçesi : 5 milyon €

ESG hedeflerine bağlı

toplam prim : $5.000.000 \text{ €} \times 0,30 = 1.500.000 \text{ €}$

ESG hedeflerine bağlı yatırımcı ilgisi : %3 hisse fiyatı artışı

ESG hedeflerine bağlı uzun vadeli gelir artışı: %0,8 yıllık gelir artışı

Mevcut yıllık gelir : 310 milyon €

Olası Finansal Etkiler:

Gelir Etkisi: ESG performansı teşvik edildiği için şirketin yıllık geliri 2.480.000 € arttırabilir.

Gider Etkisi: ESG'ye bağlı prim ödemeleri 1,5 milyon € ek maliyet oluşturacaktır.

Nakit Akışı Etkisi: ESG'ye bağlı prim ödemeleri nakit akışını negatif yönde etkileyebilirken; yıllık gelirin artması nakit akışına pozitif etki yapabilir.

4.4.Senaryoların Analizi

TSRS'ye göre sürdürülebilirlik raporunda yer alması gereken risk ve fırsatların, işletmelerin kısa, orta ve uzun vadeli nakit akışlarında makul ölçüde önemli etki yaratması halinde yer alması gerektiğini yukarıda ifade etmiştik. Bu çerçevede aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilirliğini değerlendiriyoruz:

- a. Anılan her üç senaryoda, sürdürülebilirlik eylemlerinin önceden belirlenmiş sınıflandırma, hedefler, performans ölçütleri ve ölçüm metodlarıyla yapıldığı gözlemlenmiştir.
- b. Anılan her üç senaryodaki sürdürülebilirlik risk ve fırsatların, işletmenin gelecekteki finansal yeterliliğini etkilemesi makul ölçüde beklenebilecek nitelikte olduğu söylenebilir.⁴⁸
- c. Anılan her üç senaryodaki sürdürülebilirlik politikaları, geçmişteki mali verileri kullanarak, geleceğe dair bir projeksiyon yapmak suretiyle oluşturulmuştur.

48 Sürdürülebilirlik eylemlerinin borsaya açık şirketlerin hisse değerinde ve dolayısıyla şirket değerinde yaratacağı katkının da göz ardı edilmemesi gerekir.

- d. Anılan her üç senaryoda, sürdürülebilirlik politikaları sonucunda ortaya çıkacak sonucun işletmeye değer katması (şirket menfaatine hizmet etmesi) hedeflenmiştir.
- e. Anılan her üç senaryoda, sürdürülebilirlik politikalarının sonucunun ölçülmesi, diğer finansal tablo ve raporlar ile bağlantısının kurulması gerekliliği bulunmaktadır.
- f. Anılan senaryoların sonuçları yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunda yer alabilecek niteliktedir. Bu halde, sürdürülebilirlik raporu ile yönetim kurulu yıllık faaliyet raporundaki finansal verilerin, finansal tablolarla uyumlu olduğu denetim kapsamında olması gerekir.

5. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Denetimi ve Finansal Önemlilik

5.1. Denetime İlişkin Yasal Düzenlemeler

Türk Hukukunda sürdürülebilirlik raporunun finansal bir rapor olduğunu ve finansal önemlilik prensibi çerçevesinde içerdiği finansal tabloların, işletmenin diğer finansal raporları ile uyumlu olması gerektiğini ifade etmiştik. Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu ve sürdürülebilirlik raporu gibi finansal raporların içerdiği bilgilerin denetimi mevzuat tarafından farklı hükümlere tabi kılınmıştır.

Yönetim kurulu yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgiler TTK m. 397/f. 1'e göre bağımsız denetim kapsamındadır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik raporu içinde yer alan finansal bilgilerin bağımsız denetime tabi olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir. Bu konuda şu an herhangi bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Ancak kurumsal sürdürülebilirlik raporlarına yönelik güvence denetimlerinin (SGDS 5000 yayımlanana kadar) GDS 3000 "*Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Güvence Denetimleri*" ve GDS 3410 "*Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri*" standartları uyarınca gerçekleştirileceğine ilişkin KGK kararı mevcuttur.⁴⁹

49 www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/KurumsalSurdurulebilirlikRaporlarınaYonelikZorunluGuvenceDenetimlerinelliskinDuyuru.pdf (Erişim Tarihi: 20.12.2024) (Çevrimiçi).

Normlar hiyerarşisi bakımından, KGK kararı ile kanun düzenlemesi arasında ciddi bir hukuki sonuç farkı bulunmaktadır. Diğer yandan, GDS 3000 ve GDS 3410 standartlarına aykırı sürdürülebilirlik raporlarının hukuki sonuçlarının TTK m. 402 (denetim raporu) ve TTK m. 403 (görüş yazıları) hükümlerindeki gibi doğabilmesi için sürdürülebilirlik raporunun finansal rapor statüsünün tereddütte yer bırakmayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini değerlendiriyoruz.

Yukarıda anılan gerekliliğin sebebi, bir finansal rapor olarak tespit ettiğimiz sürdürülebilirlik raporunun işletmenin mülkiyet durumunu ilgilendirmesinden ileri gelmektedir. Zira sürdürülebilirlik raporu içindeki finansal bilgiler işletmenin değeri ve pay sahiplerinin sahip oldukları şirket paylarının değeri başta olmak üzere hem işletmenin hem de işletme paydaşlarının mülkiyet durumunu doğrudan etkiler. Anayasanın 35. maddesinde mülkiyet hakkı güvence altına alınmıştır ve bu konudaki değişikliklerin kanun yoluyla yapılması hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, sürdürülebilirlik raporu içinde yer alan finansal bilgilerin işletmenin finansal tabloları ile uyumlu olduğuna ilişkin kanuni bir düzenleme yapılması gerekir. TTK m. 88/f. 6'da KGK'ya verilen standart yayımlama yetkisinin denetimin konusu, kapsamı ve hukuki sonuçları bakımından yetersiz kaldığını değerlendiriyoruz.

5.2.Denetimin Konusu ve Finansal Önemlilik Kavramı

Türk Hukuku bakımından, her bir işletmenin kendine özgü şartları içinde sürdürülebilirlik ile ilgili risk ve fırsatları belirlemesi ve bunlar arasında finansal önemlilik kriterine uygun olanları raporlaması gerektiğini ifade etmiştik. Finansal önemlilik ilkesinin denetim açısından anlamı, sürdürülebilirlik denetiminin çerçevesinin çizilmesi bakımındandır. Bu bölümdeki açıklamalarımızın GDS 3000 çerçevesinde yapılacak denetime ilişkin olduğunu belirtelim.

Güvence denetiminin amacı, denetime konu bilginin önemli yanlışlık içerip içermediği hakkında içinde bulunulan şartlara uygun

olarak makul güvence veya sınırlı güvence elde etmektir.⁵⁰ Denetçi, denetime konu bilgilerin önemli yanlışlık içerip içermediğini değerlendirirken, önemliliği dikkate almalıdır.⁵¹ Denetim planlanırken, hedef kullanıcıların ve bunların bilgi ihtiyaçlarının belirlenmesi ile önemlilik düzeyinin ve güvence denetimi riskinin bileşenlerinin değerlendirilmesi gerekir.⁵²

Önemlilik kavramının tanımı, GDS 3000’de de yapılmıştır. Güvence denetimi bakımından, eksiklik ve yanlışlıkların *-tek başına veya toplu olarak-* hedef kullanıcıların denetime konu bilgilere istinaden alacakları ilgili kararları etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa, söz konusu eksiklik ve yanlışlıklar önemli olarak değerlendirilir.⁵³ Bir diğer nokta, önemlilik düzeyinin, denetim raporunun makul güvence veya sınırlı güvence olmasına göre değişmeyeceğidir.⁵⁴

Güvence raporu bakımından da odak noktasının önemlilik kavramı olduğunu yukarıdaki hükümlerden çıkarabiliriz. Raporlamaya ilişkin gereklilikleri de göz önüne alarak, denetçinin sürdürülebilirlik raporunda denetlenmesi gereken ilk noktanın işletmenin sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarını yeterli şekilde tespit edip etmediği olduğu söylenebilir. Sonrasında, tespit edilen sürdürülebilirlik risk ve fırsatların finansal önemliliğe sahip olup olmadığı değerlendirilmelidir. Nihayet son olarak, finansal etkileri açıklanmış sürdürülebilirlik raporundaki finansal bilgilerin yıllık faaliyet raporu ve işletmenin diğer finansal tabloları ile uyumu olup olmadığı denetlenmelidir. Böylece, işletmenin sürdürülebilirlik açıklamalarında “yeşil yıkama” olup olmadığının tespiti kolaylaşacaktır.

İncelememizdeki senaryolarda, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetim konusunda sıraladığı sürdürülebilirlik risk ve fırsatla-

50 GDS 3000 p. 10-(a).

51 GDS 3000 p. 44-(b).

52 GDS 3000 p. A86.

53 GDS 3000 p. A94.

54 GDS 3000 p. A92: “Önemliliğe ilişkin yargılara, içinde bulunulan şartlar çerçevesinde varılır, ancak bu yargılar güvence seviyesinden etkilenmez, diğer bir ifadeyle önemlilik, hedef kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarına dayalı olduğundan -aynı hedef kullanıcılara ve aynı amaca yönelik olarak- makul güvence denetimi için önemlilik düzeyi ne ise sınırlı güvence denetimi için de odur.”

rının finansal açıdan önemli olup olmadığını sürdürülebilirlik denetçisi değerlendirmelidir. Sonrasında her bir risk ve fırsata ilişkin geçmişte yapılan faaliyetlerden elde edilen finansal verileri, gelecekteki olası finansal etkileri ve bu etkilerin diğer finansal tablo ve raporlar ile etkileşiminin ne olduğu değerlendirmelidir. Bu değerlendirmelerin TTK m. 515'te anılan dürüst resim ilkesine uygun olarak yapılması gerekir. Bu değerlendirmelerin yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu ve diğer finansal tablolar ile yakından ilişkisi olduğunu, bu nedenle dürüst resim ilkesinin sürdürülebilirlik raporunda da cari olduğunu önemle vurgulayalım.

6. Sonuç

- Yukarıdaki anlatımlar çerçevesince, raporlama muhatabının genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcıları olması, bu kimselere finansal kararlarında yardımcı olması için raporun sunuluyor olması, işletmelerin finansal yeterliliğini etkilemesi makul ölçüde beklenebilecek sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarını raporluyor olması ve bunun dışındaki hususların açıkça kapsam dışında bırakılması nedeniyle, TSRS'ye uygun olarak yapılan sürdürülebilirlik raporlamasının standartlar anlamında finansal bir raporlama olarak kurgulandığını değerlendiriyoruz.
- TTK'da finansal tablo ve finansla rapor ayrımı açıkça yapılmamıştır. Kanunen finansal tabloları veya buna ilişkin finansal verileri içeren – *yönetim kurulu yıllık faaliyet raporu gibi*- raporların “finansal rapor” olarak sınıflandırıldığını gözlemliyoruz. Bu nedenle, TSRS 1 uyarınca finansal verileri içermesi gereken sürdürülebilirlik raporunun TTK anlamında da finansal bir rapor olduğunu değerlendiriyoruz.
- Hem TTK hem TSRS anlamında finansal bir raporlama türü olduğunu ileri sürdüğümüz sürdürülebilirlik raporlamasının içeriğine ilişkin TTK m. 516 benzeri bir hükmün TTK'da bulunması gerektiğini değerlendiriyoruz. Bu hükümde sürdürülebilirlik raporlamasının içinde yer alması gereken finansal ve finansal olmayan bilgilerin neler olduğu yol gösterici olarak zikredilmeli; ayrıca raporda açıklanan finansal bilgilerin

denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığı hususunda bağımsız denetime ilişkin maddelere gönderme yapılmalıdır.

- TTK'ya eklenmesini önerdiğimiz hükümle birlikte, TMS 1'de belirtilen "Tam bir finansal tablolar seti"⁵⁵ başlıklı bölüme de sürdürülebilirlik ile ilgili finansal tabloları ifade eden ek bir finansal tablo hükmü koyulmasının gerekli olduğunu değerlendiriyoruz.
- Her bir işletmenin kendine has şartları içinde sürdürülebilirlik ile ilgili risk ve fırsatları belirlemesi, bunlar arasında finansal önemlilik kriterine uygun olanları raporlaması gerektiği sonucuna varılmıştır.
- İncelememizde belirtilen üç sürdürülebilirlik senaryosundan çıkan ortak sonuçlar şu şekilde olmuştur:
 - a. Anılan her üç senaryoda, sürdürülebilirlik eylemlerinin önceden belirlenmiş sınıflandırma, hedefler, performans ölçütleri ve ölçüm metodlarıyla yapıldığı gözlemlenmiştir.
 - b. Anılan her üç senaryodaki sürdürülebilirlik risk ve fırsatların, işletmenin gelecekteki finansal yeterliliğini etkilemesi makul ölçüde beklenebilecek nitelikte olduğu söylenebilir.
 - c. Anılan her üç senaryodaki sürdürülebilirlik politikaları, geçmişteki mali verileri kullanarak, geleceğe dair bir projeksiyon yapmak suretiyle oluşturulmuştur.
 - d. Anılan her üç senaryoda, sürdürülebilirlik politikaları sonucunda ortaya çıkacak sonucun işletmeye değer katması (şirket menfaatine hizmet etmesi) hedeflenmiştir.
 - e. Anılan her üç senaryoda, sürdürülebilirlik politikalarının sonucunun ölçülünip, diğer finansal tablo ve raporlar ile bağlantısının kurulması gerekliliği bulunmaktadır.
 - f. Anılan senaryoların sonuçları yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunda yer alabilecek niteliktedir. Bu halde,

55 TMS 1, p. 10.

sürdürülebilirlik raporu ile yönetim kurulu yıllık faaliyet raporundaki finansal verilerin, finansla tablolarla uyumlu olduğu denetim kapsamında olması gerekir.

- Sürdürülebilirlik denetçisinin, işletmenin sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarını yeterli şekilde tespit etmediğini, tespit edilen sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarının finansal önemliliğe sahip olup olmadığını ve raporlanan finansal etkilerin işletmenin diğer finansal tabloları, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu ile uyumu olup olmadığını denetlemesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- BÉNİCOURT, E. ve Guerrien, B. (2017). *Neoklasik İktisat Teorisi*, Çev. Mustafa Dönmez, Hüseyin Şahin, Ertuğrul Tokdemir, İstanbul.
- DEMİREL, Özdemir, D. (2024). *Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde 2024/1760 Sayılı Avrupa Birliği Kurumsal Sürdürülebilirlik Özenli Etki Değerlendirmesi Yönergesi (CSDDD) Hükümlerinin Değerlendirilmesi*, REGESTA C:9, S:, 3 Y: 2024, s. 537-590
- RÜZGAR, E. (2024). *Anonim Şirketler Hukukunda Finansal Tablo ve Raporların Denetimi*, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul
- RÜZGAR, E. (2024), *Sürdürülebilirliğin Yeni Hukuku*, Çimento İşveren Dergisi, C. 38, S:5, s. 68-92.
- ÖZDEMİR, N. (2024). *Güncel Gelişmeler Ekseninde Sürdürülebilirlik Raporlama Sürecinin ve Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının Değerlendirilmesi*. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 444- 458
- YILDIRIM, G. ve Uzun Kocamış, T. (2018). *Sürdürülebilir ve Daha İyi Bir Yönetim İçin Entegre Raporlama*, Türkmen Kitapevi, İstanbul.
- YÜCENURŞEN, M. (2021). *Entegre Raporlama*, Gazi Kitapevi, Ankara.